

УДК 37:1

МАТВИЄНКО П.В.

(Інститут вищої освіти Академії педагогічних наук України, докторант)

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ХАРАКТЕР СУЧАСНОГО СВІТУ ЯК ВИЯВ ЕТЕРИФІКАЦІЇ ЛЮДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Філософія має усі шанси не лише відновити свій децю втрачений у зв'язку з бурхливим успіхом природничих наук суспільний рейтинг, але й перетворитися на потужний чинник суспільного розвитку. Це пов'язано з генетичною спорідненістю природи предмета філософії як галузі знання та природою інформаційного світу, який дедалі більше визначає вектори та тенденції як суспільства, так і буття людства взагалі

Ключові слова: *освіта, інформація, знання, функції філософії*

Матвиенко П.В. ИНФОРМАЦИОННЫЙ ХАРАКТЕР СОВРЕМЕННОГО ОБЩЕСТВА КАК ПРОЯВЛЕНИЕ ЭТЕРИФИКАЦИИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И ПРОСТРАНСТВО УКРАИНСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ Философия имеет все шансы не только восстановить свой несколько утраченный в связи с бурными успехами естественных наук общественный рейтинг, но и стать мощным фактором общественного развития. Это связано генетическим родством природы предмета философии как области знания и природой информационного мира, который все больше определяет векторы и тенденции как общества, так и бытия человечества вообще.

Ключевые слова: *образование, информация, знания, функции философии*

Matvienko P.V. INFORMATIONAL CHARACTER OF THE MODERN SOCIETY AS A DEMONSTRATION OF ETERIFICATION OF HUMAN ACTIVITY AND THE UKRAINIAN EDUCATIONAL SPACE Philosophy now has the real chance not only to restore the former social rating, but also to turn to the powerful factor of social development. It is defined by genetic affinity of the nature of a subject of philosophy as areas of knowledge and the nature of the information world which defines vectors and tendencies in a society more and more, and mankind life in general.

Keywords: *education, information, knowledge, functions of philosophy*

© Матвієнко П.В., 2011

Сьогодні природничі науки та техніка детально дослідили та опанували світ природної реальності. В результаті цього дослідження, що триває і триватиме протягом існування людства, будується «вторинний» інформаційний світ який містить історичний набір моделей цієї реальності. При цьому елементи вторинного світу мають референти у світі фізичному, вказуючи на ті чи інші його фрагменти. На додаток до цього література та мистецтво, гуманітарні науки, політичні інститути, утворюють власний інформаційний світ, який є віртуальним, тобто таким, що не має безпосередніх зв'язків та прямих референтів у фізичній реальності; однак тут виробляються регулятиви людської діяльності (норми, правила, цінності, закони), які скеровують діяльність людини та її відносини у тому числі, з світом фізичним. Слід зазначити, що сьогодні згадані інформаційні світи – утворений в результаті дослідження фізичної реальності та у результаті творчості настільки тісно взаємопов'язані, навіть переплутані, що стає навіть проблематичним прокласти між ними чітку межу. Річ у тім, що і природничі, і гуманітарні науки, так само як і літературно-мистецька сфера, і так звана «поп-культура» існують у тісній взаємодії між собою, складаючи той суспільно детермінований континуум, який досить влучно виокремлюється та описується за допомогою концепту «суспільна свідомість»^[1].

Але з розвитком цивілізації – особливо помітним це стало у ХХ ст., об'єкти згаданих інформаційних світів отримують, можна сказати, все більшого матеріального змісту, у чому легко пересвідчитися, порівнюючи вартісні еквіваленти матеріального та нематеріального «виробництва», які стають порівнюваними у вартісному вираженні свого внеску до обсягу ВВП. З іншого боку, відбувається те, що відповідно до А. Тойнбі, який вдало використав термін А. Бергсона, можна визначити як «етерифікацію» людської діяльності. Етерифікація визначається як «зміна рівня енергії», перехід до енергій все більш тонких, наче ефірних, таких, що все менш досягаються чуттєво і можуть бути описані за допомогою абстрактних категорій. Фактичний результат тут не втрата, а придбання. Отже, ми спостерігаємо перенесення енергій, зсув з більш «низької» сфери буття у сферу дії більш «високого рівня». Тойнбі бачить прояв принципу етерифікації в різноманітних сферах. У сфері людської діяльності – з перетворення фізичної природи – це є стадіальний перехід від застосування найскладнішої та найнаочнішої з енергій (мускульної) до енергій більш елементарних, ефірних – від води до пари, від пари до електрики, від передавання електрики по металічних дротах – до передачі через «ефір». Феномен етерифікації можна спостерігати також у теології, математиці, мистецтві, богослов'ї. [1, с.238-239].

У наш час міркування Тойнбі можна доповнити прикладом переходу від індустріального до інформаційного суспільства, описаним Е. Тоффлером у книгах «Третя хвиля» [2] та «Нова парадигма влади» [3]. У цьому сучасному суспільстві інформаційна інфраструктура (тобто сукупність систем, що забезпечують продукування, накопичення, зберігання, поширення й виробництво інформаційних продуктів, а також інформаційні технології, сервісне обслуговування інформаційних систем, підготовка кадрів) стає виробничою, будучи не лише порівнюваною за валовим обсягом виробництва з традиційним матеріальне виробництвом, але й повністю інтегрованою у нього. Слід ще раз наголосити, що інформаційна інфраструктура далеко обмежується комп'ютеризацією усіх галузей людської діяльності засобами масової інформації комунікації, та зв'язку. До неї належать системи комунікації суб'єктів суспільного виробництва та ринку. Важливо, наголосити, що

інтеграція виробництва та інформаційних технологій відбувається на багатьох рівнях: найбільш очевидним є рівень зовнішніх комунікацій – тобто збут, постачання, маркетинг та реклама. Більш спеціалізованими є внутрішні рівні – від проектування та розробки технологій до систем управління – технологічними процесами, виробництвом, якістю тощо.

Інформаційний ринок (ринок інформаційних продуктів і послуг, а також інформаційних технологій, засобів зв'язку, інформатизації і телекомунікацій), навіть якщо абстрактно оцінювати його обсяг окремо від обсягу ринку матеріального виробництва, також стає порівнюваним з ринком матеріальної продукції, а інформація стає стратегічним ресурсом розвитку країни, часом пріоритетним стосовно інших ресурсів. Водночас інформація, знання, кваліфікація суб'єкта стають головними факторами влади та керування. Більше того, як зазначає Е. Тоффлер, "...оскільки гроші дедалі частіше нагадують інформацію, а інформація чимраз дужче скидається на гроші, вони перетворюються на електронні імпульси й функціонують завдяки їм. З поглибленням цього історичного злиття телекомунікацій та фінансів експоненційно зростає влада, притаманна контролю над мережами" [3, с.143].

Таки чином, матеріальне виробництво розвивається також в інформаційному вимірі. Тому можна говорити про тісно переплетені, інтегровані між собою матеріальний та нематеріальний компоненти народного господарства, а отже про його матеріально-інформаційний «простір». Розвиток у цьому новому вимірі розвитку прогресивно збільшує обсяг сукупного матеріально-інформаційного виробництва, в результаті чого зростає як матеріальний, так і інформаційний компоненти. А темпи зростання останнього (етерифікація у сенсі Тойнбі) вражають – і кількісно, і якісно.

Ще одним виявом сучасного, інформаційного етапу етерифікації стало явище, відоме як інформаційний вибух^[2] (information explosion), або у більш сучасному варіанті «інформаційний потоп» (information glut) [4]. Згадані метафори «вибуху» та «потопу», що вдало ілюструють якісний бік явища, кількісно були емпірично оцінені дослідженнями американських авторів: Л. Суїні^[3] з університету Карнегі-Меллона у 2001 р. [5] та групою під керівництвом П. Лаймена та Х. Верієна^[4] з Каліфорнійського університету у 2000 р. [6] та 2003 р. [7].

Так, за оцінками Лаймена та Верієна, сьогодні темпи виробництва нової інформації людством такі, що обсяг виробленої людством інформації збільшується в середньому на 30% щорічно. Якщо у 1999 році її обсяг складав понад два екзабайти, то в 2002 р. – 5 екзабайт^[5], – на друкованих, плівкових, магнітних й оптичних носіях. Висновки ґрунтувалися на тому, що головними носіями зберігання інформації є папір, плівка, оптичні й магнітооптичні диски й магнітні носії. Відповідно, можна порівняти дані про обсяги їх контенту.

Для порівняння – обсяг текстового зібрання бібліотеки Конгресу США, що включає в себе 19 млн. книг та 56 млн. рукописів, відповідає 10 терабайтам інформації. кількість слів, що були виголошені людством за всю історію (станом на 2000 р.) – 5 екзабайт.

Автори звіту стверджують, що насичення інформацією вже наступило. Середньостатистичний мешканець США присвячує 46% свого часу її сприйняттю. Але у США споживання за останні вісім років до 2003 р. не зросло (на відміну від зростання обсягу публікацій). Тобто середній американець, споживаючи за рік приблизно 3,3 терабайти інформації, підійшов до межі своїх можливостей. На думку Н. Varian, труднощі полягають в ефективному керуванні цією інформацією. Це не легке завдання. Наша здатність зберегти й передавати інформацію далеко випередила нашу здатність представити, узагальнювати й

усвідомлювати неї. Керування інформацією може виявитися один з головних викликів нового сторіччя. Отже, на перший план постає проблема керування інформацією: це єдиний засіб впорядкованої діяльності в умовах «Інформаційного Потопу».

Для більшої наочності тут можна узагальнено виокремити два ціннісні полюси: конструктивний та деструктивний. Якщо до першого можна віднести ті знання, які по праву вважаються вершиною інтелектуального надбання людства – науки, шедеври літератури та мистецтва, література, яка популяризує науку, техніку та мистецтво то до другого – інформацію, що пропагує насильство, людиноненависництво, культуру вживання наркотиків, псевдонаукові твори явно комерційного плану тощо. Зрозуміло, що в інформаційному просторі перебуває значна кількість і такої інформації, яку неможливо одразу віднести до того чи іншого полюсу або цінність якої може бути визначена лише протягом тривалого часу чи такої, цінність якої залежить від світоглядних орієнтирів тих чи інших осіб або спільнот.

Найголовнішим висновком є наступне: у процесі зростання утвореного людством інформаційного світу, для окремої людини він розпадається на окремі сегменти. При цьому кожен з таких сегментів стає дедалі дрібнішим порівняно з усім накопиченим обсягом інформації. Отже, на певному етапі він став таким, який принципово неможливо досягнути розумом однієї окремо взятої особи протягом усього життя – утворюючи тим самим спеціалізовані галузі знання – тобто доступним для повного когнітивного привласнення окремою людиною. Далі те ж саме відбувалося з кожною окремою галуззю знань, яка стає все більш і більш розгалуженою. При цьому водночас співіснують різноманітні, часом суперечливі теорії, принципи, підходи та методи розв'язання одних і тих проблем, кожен з яких має як апологетів, так і опонентів. А різні суб'єкти пізнають інформаційний світ, діючи у дещо різних між собою його сегментах. Тобто, світ знання одного суб'єкту дещо відрізняється від світу знання іншого. Ці сегменти у більшому або меншому ступені перетинаються – від цього залежить можливість інтерсуб'єктивної комунікації.

Яскраву ілюстрацію стосовно сказаного дає філософія, що, на «некласичному» етапі розвитку у ХХ ст. фактично перетворилася на конгломерат неспіввимірних теорій, які мають принципово відмінні між собою концептуально-методологічні апарати, мови і не мають точок перетину. Досить порівняти між собою такі впливові філософські напрямки, як феноменологія та постмодерна семіотика, де ключові терміни однієї системи (наприклад, «ретенція», «протенція», «епохе» з одного боку та «трансгресія», «номадичність», похідні фрактальної метрики: «складка», «ризом») навіть не можна однозначно перекласти мовою іншої. Подібні ж концептуальні невідповідності існують, наприклад, і між сучасними школами економіки, і всередині такого впливового напрямку психології, як психоаналіз, де сьогодні конкурують до 200 терапевтичних шкіл [10, с.12].

Отже, так само, як ефективний менеджер сам безпосередньо не створює продукцію, але при цьому забезпечує оптимальність виробничого процесу, і філософія не мусить претендувати на створення нових сутностей, скеровуючи і вдосконалюючи при цьому процес мислення, який лежить в основі інформаційного виробництва, впорядковуючи при цьому інформаційний простір людського буття.

І у цих умовах сучасного теоретико-методологічного плюралізму проблема полягає в тому, яким чином обрати для оновлення своїх знань найбільш релевантну інформацію з усього багатоманіття існуючої. Саме тут і актуалізується одна з головних функцій філософії –

вдосконалююча. Її реалізація є надзвичайно важливою в умовах того методологічного роздоріжжя, в яких сьогодні опинилася українська освіта.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тойнби А.Дж. Постижение истории: Пер. с англ. —М.: Прогресс, 1991. —736 с.
2. Тоффлер Елвін Третя хвиля.- К.: Вид-й дім "Всесвіт", 2000.- 480с. 3. Тоффлер Е. Нова парадигма влади. Знання, багатство й сила: пер. з англ. —Харків: «Акта», 2003. —681 с.
4. Shenk David, Data Smog: Surviving the Information Glut. New York: Harper, 1997. 250 p.
5. L. Sweeney. Information Explosion. Confidentiality, Disclosure, and Data Access: Theory and Practical Applications for Statistical Agencies, L. Zayatz, P. Doyle, J. Theeuwes and J. Lane (eds), Urban Institute, Washington, DC, 2001. Paper: 26 pages: <http://privacy.cs.cmu.edu/people/sweeney/explosion.html>
6. Lyman P, Varian H. R. How Much Information? 2000 <http://www2.sims.berkeley.edu/research/projects/how-much-info/how-much-info.pdf>
7. Lyman P, Varian H. R. How Much Information? 2003 http://www2.sims.berkeley.edu/research/projects/how-much-info-2003/printable_report.pdf
8. Glautier Michel. The Social Conscience. —London: Shephard-Walwyn, Ltd., 2007 xvi, 352 p.
9. Eldred Michael. Social being, whoness, freedom — A sketch: Paper as presented to the 24th North Texas Heidegger Symposium Erde—Welt—Umwelt 8-9 April 2005 at The University of Dallas, Irving, Texas. <http://192.220.96.165/untplcl/sbwhofrd.html#1>
10. Руткевич А. М. Научный статус психоанализа // Вопросы философии. — 2000. — №10. — С. 9-14.

^[1] У сучасній філософській думці поняття суспільної свідомості не тотожне тому, яке покладено в основу марксистської моделі «суспільне буття – суспільна свідомість», тобто політичній «надбудові» над «базисом» – продуктивними силами та виробничими відносинами. Обидва поняття – і суспільна свідомість – social conscience, і суспільне буття – social being мають значно ширше референтне поле. Так, суспільна свідомість охоплює і освіту, і державне управління, і релігію та інші соціальні інститути, що не є повністю залежними, а мають суттєвий регулюючий вплив на капіталістичну економіку [8]. А суспільне буття трактується сьогодні як «Mitsein» чи «Mitdasein», тобто «спів-буття» Гайдеггера [9], описане ним у «Бутті та часі», яке існує поруч з «Dasein» – людським «буттям у світі» і означає наше співіснування у світі з іншими людьми.

^[2] Найперше це визначення було застосоване фірмою ІВМ у рекламному додатку до "Нью-Йорк Таймс", що вийшов 30 квітня 1961, а також Френком Фремон-Смітом (Fremont-Smith), Директором Програми Міждисциплінарних Конференцій американського Інституту Біологічних Наук (AIBS), у статті, що була надрукована у Бюлетені AIBS у квітні 1961.

^[3] Latanya Sweeney, Ph.D. School of Computer Science, Carnegie Mellon University, Pittsburgh

^[4] Senior researchers: Peter Lyman and Hal R. Varian, Researchers: Peter Charles, Nathan Good, Laheem Lamar Jordan, Joyojeet Pal; автори з принципових міркувань не стали друкувати свій звіт на папері, вважаючи, що дослідження повинне тривати, доповнюватися й видозмінюватися.

^[5] тобто 5×10^{18} байт, 1 екзабайт - 1024 петабайт, 1 петабайт - 1024 терабайт, 1 терабайт - 1024 гігабайт (ГБ), 1 гігабайт - 1024 мегабайт.